

P. Ladefoged: Lyngaa Sogn. Aarhus 1947.

Michael Jensen og Tormod Jørgensen: Bidrag til Finderup Sogns Historie. Høng 1946.

Agerup-Kirkerup: Træk af Sognenes Historie. Erh. Flensborgs Forlag. Roskilde 1946. (Levering for Aaret 1946 fra Historisk Samfund for Københavns Amt).

Atter en Bog om et jysk Landsogns Historie, godt 300 tættrykte Sider! Det er helt mærkeligt, at det kan lykkes med vore store Trykkeomkostninger at faa en saadan Bog ud; for det er dog en lille Kreds, den henvender sig til; men her har nu Sognets Beboere skaffet de fornødne Penge til Veje, og det er godt. Bogen vil være af varig Betydning for Sognet.

Forfatteren har i 40 Aar været Lærer i Lyngaa og skriver selv i Forordet, at han i sin Fritid gennem ca. 25 Aar har syslet med Arbejdet paa Sognets Historie. Han har sat sig som Maal, at Bogen skulde blive en Slags lokal Haandbog at slaa op i og tillige en Arbejdsbog, som kunde tilskynde andre til at arbejde videre, fx. med Slægtsforskning.

At der ligger et stort og grundigt Arbejde bag, vil ingen Læser være i Tvivl om. Stoffet er hentet mange Steder fra, og Forfatteren har været heldigt stillet; der var noget at hente: i Provstiarkiv, Godsarkiver (bl. a. gl. Fæsteprotokoller), Sognekaldsarkiv, Skole- og Skolekommissionsarkiv, og naturligvis i de saa ofte benyttede Kilder: Matriklerne (fra 1688 og 1844) og Folketællingerne, for at nævne nogle.

Bogens Inddeling er i det store og hele den traditionelle: Lidt Geologi, Oldtidsmindesmærker, Stednavne, og efter denne Ouverture sættes der for Alvor ind med det historiske: Kirke og Skole med tilhørende Embedslistes, derefter Bøndernes Gaarde og Sognets Herregaard (Faurskov), hver Gaard og hvert Hus følges, og der sluttes af med Afsnit om Sognets Styrelse, Institutioner og Foreninger.

Nogen Læsebog har Forfatteren ikke lagt op til. Arbejdet er tungt og stofmættet; men paa flere Steder mærkes en god — man kan vel ikke mindst i Betragtning af Forfatterens Erhverv sige — pædagogisk Tilrettelægning. Det gælder fx. Afsnittet om Chr. 5.s Matrikel; her kan den Læser, der har Energi, faa Indblik i, hvordan Opmaalingsarbejdet gik for sig, og i hvad Protokollerne fortæller om Jordfordelingen i Sognet i 1680'erne. Meget værdifuldt er det, at Behandlingen overalt synes at være ført op til de sidste Aar: Herregaarden er endt som Optagelseshjem, dens Jorder udstykket o.s.v.. Den Gennemgang af hver Gaard og hvert Hus i Sognet, hvori et mægtigt Arbejde maa være nedlagt ved Udarbejdelsen af Fæster- og Ejerlister, er ligeledes ført à jour.

Lærerig, men tør, er fx. ogsaa Fremstillingen af, hvordan de forskellige Naturalydelse til Præsten (Tiender, Smaaredsel og forsk. Ofre) til forsk. Tider er blevet reguleret og afløst. Sognets Styrelse har faaet godt en Snes Sider, heri medregnet en „Kongerække“ over alle Forstandere og Raader i Sognet fra 1841 til 1946. Visse Oplysninger om valgbare og valgberettigede ledsager Fortegnelsen; men flere Kommentarer vilde dog vist have øget Interessen for dette Stykke. En Side af Sognestyrelsen, der vel oftest fanger Interessen ogsaa hos den ikke lokalkendte, er Fattigforsorgen; her er den ret kortfattet behandlet, skønt der utvivlsomt er nok og godt Stof, der kan faa Nutidsmennesker til at korse sig. Den sociale Forstaaelse er øget stærkt i de sidste 100 Aar. I 1861 klagede fx. en 70-aarig, der ikke ønskede at spise paa Omgang, men vilde forsørges hjemme i sin Lejlighed, til Amtet over Sogneforstanderskabet; dette svarede med en Klage over „Proletariatet her i Lyngaa, som har sat sig som Opgave at faa Haand i Hanke med Sogneforstanderskabet, saa de til enhver Tid kan sætte deres ublu Fordringer igennem“. Forstanderne fik Medhold af Amtet.

Forfatteren siger til Slut i sit Forord, at om Bogen vil have nogen Interesse for udensogns Folk, derom tør han ikke have nogen Mening. Det er nu at være alt for beskeden. Ethvert Sogn er jo dog en Del af det hele Land og Sognets Historie en Del af Danmarks. Den, der virkelig arbejder sig til Bunds i sit Sogns Historie er naturligvis med til at fremdrage Stof, der kan belyse Helheden. Det er da ogsaa sket paa mange Maader i Bogen om Lyngaa Sogn. Anmelderen kunde ønske, at Forfatteren i knap saa høj Grad havde været optaget af den lokale Læser og i højere Grad havde ladet Rigshistorien spejle sig i Sognets; den hjemlige Læser havde næppe lidt noget Tab, maaske var det gaaet ud over Haandbogen. Dog — det er naturligvis en Forfatters Ret at lægge sit Værk an, som han vil det.

Forfatteren har efter eget Sigende gjort sig al mulig Umage for at undgaa Fejl, og det er sikkert rigtigt. Helgoland (S. 149) er vel blot en Trykfejl for Helgeland, Farstrup (S. 141), maaske ogsaa for Fajstrup (det gengivne Dokument er tidligere trykt i Jyske Samlinger VIII 316, hvilket ikke er bemærket). Ogsaa Gengivelsen af Navne o. l. fra Chr. 5.s Matrikel har hist og her Smaapletter, der ikke altid letter Forstaaelsen. S. 166, L. 10 f. n. skal fx. læses: i Brug, i St. f.: Brug, og L. 9 f. n.: er, i St. f.: laa. Matrikels Stednavne er ikke altid saa lette at klare; hist og her er det gaaet galt.

Mere betydningsfuldt er det imidlertid, at Forfatteren synes at gaa ud fra, at Markbogens Oplysninger om Jordernes Brug og Hvile angiver de faktiske Forhold; men de giver dog kun en Tak-

sering af, hvordan Agrene kan bruges; at det i hvert Fald for en Del Jorders Vedkommende kan falde sammen med den virkelige Brug og Hvile er nok muligt, men ikke givet. Hvordan Forholdet har været i Lyngaa lader sig næppe opspore. Forfatteren protesterer mod det Tvevangsbrug, Lyngaa Bys Jorder er presset ind i i Markbogen og sikkert med Rette; men hvordan Vangebruget har været, bliver det nok vanskeligere at sige noget om.

Smaabøgerne om de *to sjællandske Sogne* er af en helt anden Karakter; det fremgaar allerede af deres Omfang. Der ligger ikke saa langvarige og dybtgaaende Studier bag deres Udarbejdelse; det er „Bidrag til“ eller „Træk af“ Sognenes Historie, ikke Haandbøger, men „Læse“-Bøger. Forfatterne er mere frigjorte af deres Stof, hæmmes ikke af de mange Enkeltheder; der er ogsaa i disse Sognes Historie meget at forske efter for Fremtidens Lokalhistorikere; men det, der allerede er givet, vækker forhaabentlig Lysten til at gaa videre.

Bogen om Finderup Sogn rummer foruden et Digt til Finderup Sogn og en Indledning Afsnit om Kirken (der ligger i Finderup, mens Sognets største By nu er Høng), om Præster, Degne, Lærere, Herredsfogder (for Løve Herred), de enkelte Gaardes Historie efter Udskiftningen, Sognestyrets Udvikling til 1867 og om Høngs Udvikling til det, den er i Dag: Skoleby, Stations- og Fabriksby. — Ind imellem det, der især henvender sig til den lokalkendte, kommer nu og da Iagttagelser, der rækker videre ud: Finderup Sogn med kun een Kirke og stor Præstegaardsavling var et godt Kald, hvorfor Præsterne blev siddende længst muligt. Spørgsmaalet rejses da (S. 27), om det nu ogsaa har gavnet Sognets Beboere aandeligt saaledes Slægt efter Slægt kirkeligt at betjenes af halvgamle Præster. Noget Svar gives forstaaeligt nok ikke; men alene Overvejelsen af Spørgsmaalet kan være værdifuld. — Af Høngs 21 Gaarde er kun een ikke flyttet ud; dette sættes i Forbindelse med, at mange Veje førte til Byen, hvorfor der fandtes bekvemme Byggegrunde paa alle Sider af Byen (S. 63). Utvivlsomt en rigtig Slutning, der maaske ogsaa andetsteds kan være anvendelig. — Og der er smaa personlige Træk, som karakteriserer Tid eller Person, som naar det om en Præst op imod vor Tid fortælles, at han ved alle Begravelser fik gennemført, at Kisten kom ind i Kirken, mens dette tidligere kun var sket ved „større“ Lejligheder (S. 34), eller som naar det fortælles om en Herredsfoged, at han i den første Tid af og til færdedes paa Gaden i Træsko — til Borgerskabets Forundring. De to sidste Afsnit om Sognestyrets Udvikling og Høngs Fremvækst er særlig interessante; her er det lykkedes at skrive læseligt og levende om den Tid, der ligger nærmest forud for vor egen.

Aagerup-Kirkerup-Bogen har sit Udspring i en Gymnastikforeningsfest, hvor 6 forskellige Mænd fortalte hver om sin By og dens Historie. Senere er Foredragene omarbejdet i Artikler, og enkelte andre Forfattere er kommet til, saa der er blevet 9 Mand om at skrive de 88 Sider. Det er som Undertitlen siger „Træk“ af de 2 Sognes Historie. Bortset fra de indledende Afsnit, der er forfattet af udefra tilkaldte, er det en Blanding af sikre Fakta og hvad man har hørt fortælle, af Oplysninger om Sæd og Skik og om Sagn dér paa Egnen. Der maa være meget at hente i Arkiverne om de to Sognes Historie; men det har faaet Lov at ligge lidt endnu. Den Sognehistorie, der engang bliver skrevet paa det Grundlag, bliver maaske ikke nær saa velskreven; for disse lokale Fortællere er veloplagte gaaet til deres Arbejde; den umiddelbare Fortælleglæde præger deres Værk. Bogen har — som den foreligger — utvivlsomt en Mission blandt historisk interesserede paa Egnen.

Een stor, stofmættet, noget tung jysk Sognehistorie, to smaa, lette sjællandske dito. Er det jyske, henholdsvis sjællandske Karaktertræk, der spejler sig i Sognehistorieskrivningen?

C. Rise Hansen.

Ole Rasmussen: Nørre Ørsløv By's Historie. Folketidendes Bogtrykkeri, Nykøbing F. 1946.

Gaardejer Ole Rasmussen (Myssen) var født faa maaneder efter trearskrigens afslutning og oplevede kort før sin død den anden verdenskrigs komme. Sine optegnelser begyndte han i aarene 1914—18, og saa længe han kunde føre pen eller blyant, nedskrev han omhyggeligt og næsten uden en rettelse alt, hvad han fandt værd at fæste paa papiret. Resultatet er blevet en 100 siders bog, udgivet efter forfatterens død som et smukt udtryk for en ældre bondes kærlighed til sit hjemsohn og for den interesse, hvormed han omfattede smaat og stort, der kunde kaste lys over dets historie. Enkelte afsnit har tidligere været trykt i Lolland-Falsters historiske samfunds aarbog.

Ole Rasmussen er en god fortæller, ogsaa naar det gælder ældre tidsrum, hvor han væsentlig gengiver kendte historikers udsagn, fra Kr. Erslev til Karl Rasmussen — han naaede næppe at faa læst Holger Hjelholts store værk om Falster. Fra matrikler, jordebøger, kommissionspapirer, procesakter m. v. hentede han solide oplysninger, mens han i mere fri stil skildrer givenheder fra reformtiden. Som Dreng har O. R. hørt den gamle Grete Mysse (f. 1782) fortælle om den mærkelige høstaften i 1790, da byens hovfolk kom syngende og støjende hjem fra Ve-